

מגדים של זהב

על דרך הפלפול והחידוד

שנת תשפ"ד - גליון קלב

פרשת בא

בענין

סתירות הגמרא אם כהנים מחויבים להניח

תפילין בשעת העבודה

א. וְלִפְשׁוֹ עַל בְּשָׂרוֹ - לערנט מען ארויס: שלא יהא דכר חוצץ בינו ובין כשרו - אז גארנישט מעג נישט מפסיק זיין ציווישען די בגדי הכהונה און די בשר הכהן, און אויב אזוי קומט אויס אז די כהנים קענען נישט לייגן קיין תפילין של יד, ווייל די תפילין וועט חוצץ זיין בינו ובין כשרו, אימא במצוה דראש נמי לא ליחייבו - איז וויבאלד די כהנים קענען נישט לייגן קיין תפילין של יד, און אונז האבן דאך די סמיכת הפסוק, פון די תפילין של יד און תפילין של ראש, וואלט איך אפשר געזאגט אז אויב מען קען נישט לייגן תפילין של יד, איז מען אויך פטור פון תפילין של ראש, קא משמע לן דלא מעכבי אהדי - וועגן דעם קומט די ברייתא און זאגט 'הכל חייבין בתפילין' אפילו כהנים, דהיינו די כהנים זענען אפילו זיי זענען פטור פון תפילין של יד, זענען זיי נאך אלץ מחיוב צו אנטוהן תפילין של ראש. עד כאן דברי הגמרא בערכין.

קושית המפרשים בסתירת ב' הגמרות

די מפרשים פרעגן אז לכאורה איז דא דא א אויפגעע סתירה ציווישן ביידע גמרות, און אזוי ווי די שיטה מקובצת שרייבט (ערכין שם ד"ה שלא יהא חוצץ): משמע שהכהנים חייבין בתפילין בעידן עבודה - פירוש: פון די גמרא אין ערכין איז משמע אז די כהנים זענען מחיוב מיט די מצוה פון הנחת תפילין בשעת זיי טוהן די עבודה, און נאר פון תפילין של יד זענען זיי פטור, מכח א טעם צדדי, ווייל עס איז מפסיק בין בגד הכהונה צו די בשר הכהן, אבער של ראש זענען זיי יא מחיוב צו אנטוהן, שרייבט די שיטה מקובצת: ותימה דאמרין בפרק ב' דזבחים כהנים בעבודתן ולוים בדוכנם פטורין מתפילין - פירוש: און גמרא אין מסכת זבחים שטייט דאך בפירוש אז כהנים זענען פטור פון די מצוה פון תפילין - אפילו פון תפילין של ראש - בשעת די עבודה, ווייל עוסק במצוה פטור מן המצוה?

תירוצו של השיטה מקובצת

די שיטה מקובצת ענטפערט א פשוט'ע תירוץ אויף דער קשיא, וזה לשונו: ואומר הר"ם, דהתם כשמתבטלין מעשות עבודה פטורין מטעם דכל העוסק במצוה פטור מן המצוה, אבל כשיש שהות להניחם קודם עבודה חייבין להניחם ושיהו עליהן בשעת עבודה - פירוש: די שיטה

וְהָיָה לְאוֹת עַל יָדְכָה וְלְטוֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ כִּי בְּחֶזֶק יָד הוֹצִיאָנוּ ה' מִמִּצְרַיִם (שמות יג, טז)

גמרא מסכת זבחים

שטייט אין גמרא מסכת זבחים (יט, א): כהנים בעבודתן ולוים בדוכנם וישראל במעמדן פטורין מן התפילה ומן התפילין - פירוש: די כהנים בשעת זיין טוהן די עבודה, און די לויים בשעת זיי זענען אויפן דוכן, און די ישראלים וואס שטייען אין די עזרה בשעת די עבודת הקרבנות, זענען פטור פון די מצוה פון תפילה און תפילין. און רש"י דארט (ד"ה ומן התפילין) איז מבאר די טעם פארוואס זיי זענען פטור פון די מצוה פון תפילין, וזה לשונו: דקיימא לן (עי' סוכה דף כה) העוסק במצוה פטור מן המצוה - פירוש: די טעם פארוואס די כהנים זענען פטור פון אנטוהן תפילין בשעת זיי טוהן די עבודה, איז מכח דער כלל 'העוסק במצוה פטור מן המצוה', און וועגן דעם זענען זיין נישט מחיוב צו אנטוהן תפילין.

גמרא מסכת ערכין

די גמרא אין מסכת ערכין (ג, ב) ברענגט אראפ א ברייתא וואס שטייט: הכל חייבין בתפילין, כהנים ולוים וישראלים, דהיינו יעדער איד איז מחיוב צו לייגן תפילין, סיי כהנים, סיי לויים און סיי ישראלים, קומט די גמרא און פרעגט: פשיטא - עס איז דאך פשוט אז כהנים לויים וישראלים זענען מחיוב צו לייגן תפילין, פארוואס זאל מען זיי פטר'ן? ענטפערט די גמרא: כהנים איצטריך ליה - דער חידוש פון די ברייתא איז אויף די 'כהנים' אז אפילו זיי זענען מחיוב מיט די מצוה פון תפילין, ווייל סלקא דעתך אמינא - איך וואלט אפשר געקענט זאגן: הואיל וכתוב (דברים ג, ח) וקשרתם לאות על ידך והיו לטטפת בין עיניך, האט די תורה מסמיך געוועהן די מצוה פון תפילין של יד צו תפילין של ראש, און איך וואלט געזאגט: כל דאיתיה במצוה דיד איתיה במצוה דראש - דוקא אזא איינער וואס האט אויף זיך די חיוב סיי פון תפילין של יד און סיי פון תפילין של ראש, אזא איינער איז מחיוב צו לייגן תפילין, והני כהנים הואיל וליתנהו במצוה דיד - אבער די כהנים וואס זיי זענען נישט מחיוב צו לייגן תפילין של יד, דכתוב - אזוי ווי עס שטייט אין פסוק ביי די סדר לבישת בגדי הכהונה (ויקרא

חנייתן' פארוואס זאלן זיי זיין פטור? וועגן דעם שרייבט תוספות:
צריך לומר, דהכא נמי איירי בכי האי גוונא דאי מיטרדי בקיום מצות
סוכה הוה מבטלי ממצותן - פירוש: די גאנצע היתר אז שלוחי מצוה
פטורין מן הסוכה אפילו בשעת חנייתן, איז דוקא אויף אזא אופן, אז
אויב זיי גייען מקיים זיין יעצט די מצוה פון סוכה, וועלן זיי צו קומען
צו מבטל זיין די מצוה וואס זיי זענען יעצט עוסק, אבער אויב וועט
די מצוה פון סוכה זיי נישט מבטל זיין פון דער מצוה, זענען זיי יא
מחויב צו מקיים זיין די מצוה פון סוכה. על כל פנים זעהט מען פון
דא אז שיטת התוספות איז 'העוסק במצוה איז נישט פטור מן
המצוה אם יכול לקיים שניהם.

די ר"ן (על הרי"ף שם) ברענגט אראפ די שיטה פון תוספות אין ער
ברענגט כמה וכמה ראיות נישט ווי תוספות, און צום סוף קריגט זיך
די ר"ן אויף תוספות, און אזוי ווי ער שרייבט: **לפיכך נראה לי, דהעוסק**
במצוה פטור מן המצוה אף על פי שיכול לקיים את שתיהן!

לפי זה קומט די שאגת אריה איז זאגט אז הא ניחא לויט תוספות
קען מען ענטפערן די תירוץ פון די שיטה מקובצת, אז די גמרא אין
מסכת ערכין רעדט ווען מען האט אנגעטוהן די תפילין פאר די
עבודה, ווייל אפילו מען איז פארנומען מיט די מצוה פון די עבודה,
קען מען נאך אלץ גיין תפילין ווייל עס איז אין א בחינה פון 'יכול
לקיים שניהם', אבער לויט די ר"ן, וואס האלט אפילו ביכול לקיים
שניהם איז מען נאך אלץ פטור פון די אנדערע מצוה, אויב אזוי קען
מען נישט רעדן אז מען האט אנגעטוהן תפילין פאר די עבודה, ווייל
לפי די ר"ן איז מען דאך פטור פון תפילין בשעת העבודה, אפילו עס
איז א מצב פון 'יכול לקיים שניהם'. עד כאן קושית השאגת אריה.

קושית הבית הלוי על קושיתו של השאגת אריה

די גרויסע גאון וחריף **רבי יוסף דוב סולובייצ'יק זצ"ל** און זיין **ספר**
שו"ת בית הלוי (חלק א, סימן ג), ברענגט אראפ דער שאגת אריה און
ער פרעגט א הפלא'דיגע קשיא אויף דער קשיא פון די שאגת אריה
וזה לשונו: **הן אמת דיש לדחות עיקר הקושיא דלא ידעתי מנא ליה**
להשאגת אריה דלהר"ן יהיה מותר לסלק התפילין מעל ראשו, דעד כאן
לא אמרינן רק דהעוסק במצוה פטור מלעשות מצות אחרת, אבל אם
כבר הם עליו ואין צריך להעשיה כלל אפשר דגם הוא מודה דעוסק
במצוה אינו נפטר ממצוה שעליו מכבר, ואסור לו לסלק התפילין ואם
כן גם להר"ן ניחא הך סוגיא דערכין כמו להתוספות. דאיירי בשכבר הם
עליו קודם העבודה - פירוש: די בית הלוי פרעגט א פשוט'ע זאך. די
גאנצע שיטה פון די ר"ן אז העוסק במצוה פטור מן המצוה אפילו
ביכול לקיים שניהם, איז נאר געזאגט געווארען ווען איינער האלט
יעצט אינמיטן טוהן א מצוה, אפילו ער קען בשעת מעשה מקיים זיין
נאך א מצוה, אפילו אזוי איז ער פטור פון גייען טוהן די אנדערע
מצוה, אבער דא ביי דער תירוץ פון די שיטה מקובצת, רעדט מען אז
די כהן האט שוין די תפילין אויף זיך, ווייל ער האט עס אנגעטוהן
פארדעם, איז אוודאי וועט די ר"ן נישט הייסן פאר די כהן אז ער זאל
גייען אויסטוהן די תפילין [של ראש] יעצט ווען ער הייבט אן צו טוהן
די עבודה, ווייל ער איז דאך 'פטור', ווייל די גאנצע שיטה פון די ר"ן
איז דאך, אז איך בין נישט מחייב א מענטש זאל גיין טוהן א פרישע
מעשה המצוה אויב מען האלט אינמיטוהן א מצוה, אבער דא ביי
תפילין, דארף ער גארנישט טוהן, ער דארף סך הכל לאזן דער תפילין
אויף זיך, איז אויף אזא אופן וועט אפילו די ר"ן מודה זיין אז מען
דארף לאזן די תפילין אויף זיך, און אויב אזוי שטימט דער תירוץ פון

מקובצת איז מחלק א פשוט'ע חילוק, די גמרא און מסכת זבחים
רעדט אוף א אופן וואס די כהנים האבן נישט געהאט קיין צייט צו
אנטוהן תפילין פאר די זמן העבודה, איז דעמאלטס זענען זיי
אינגאנצען פטור פון די מצוה פון תפילין, אבער די גמרא און מסכת
ערכין רעדט ווען די כהנים האבן נאך געהאט צייט אנצוהן תפילין
פאר די זמן העבודה, איז דעמאלטס דארפן זיי אנטוהן תפילין פאר
די זמן העבודה, און בשעת'ן עבודה, דארף זיין אויסטוהן די תפילין
של יד מכח דער טעם פון חציצה, אבער די תפילין של ראש דארפן
זיי נאך אלץ האבן אויף זיך - ווייל פאר זיי האבן אנגעהויבן די מצוה
פון די עבודה, זענען זיי געוועהן מחויב צו מקיים זיין די מצוה פון
תפילין, און יעצט בשעת די עבודה אפילו זיי זענען פארנומען מיט
די מצוה פון די עבודה, איז נישט דא די פטור פון עוסק במצוה פטור
מן המצוה.

קושית השאגת אריה על תירוץו של השיטה מקובצת

די הייליגע **שאגת אריה** (סימן לז) שרייבט די תירוץ פון די שיטה
בקובצת, און ער פרעגט אויף דעם, וזה לשונו: **אף על פי שהתוספות**
(סוכה דף כה) והרא"ש שם (סימן ו) פירשו הא דעוסק במצוה פטור מן
המצוה, הני מילי באינו יכול לקיים את שניהם, אבל ביכול אינו פטור,
אם כן יש לומר דההיא דערכין ביכול מייירי כגון שהניח כבר תפילין
קודם שהתחיל בעבודה, דעל ידי זה שהתפילין עליו אינו מבטל מן
העבודה, וההיא דזבחים מייירי שלא הניח עדיין, ואם יתעסק בהנחת
תפילין על ידי זה יתאחר מלעבוד בעבודה, משום הכי פטור. הרי הר"ן
שם ושאריו פוסקים סבירא ליה דעוסק במצוה לעולם פטור מן המצוה
אפילו ביכול לקיים שניהם - פירוש: עס איז דא א גרויסע מחלוקת
ציווישען תוספות והרא"ש מיט די ר"ן וואס איז די דער דין ביי א
עוסק במצוה וואס קען באותו רגע אויך מקיים זיין א אנדערע מצוה
צו ער איז פטור פון די אנדערע מצוה מכח די כלל 'עוסק במצוה
פטור מן המצוה', אדער נישט.

די גמרא דארט אין **סוכה (כה, א) שטייט: שלוחי מצוה פטורין מן הסוכה,**
און **רש"י** (ד"ה שלוחי מצוה) איז מסביר דארט: **הולכי בדרך מצוה כגון**
ללמוד תורה ולהקביל פני רבו ולפדות שביים, פטורין מן הסוכה אפילו
בשעת חנייתן - פירוש: רש"י איז מבאר אז מענטשען וואס זענען
אויפן וועג צו טוהן מצוה, אפילו בשעת אז מאכט זיך אינמיטן די
וועג אז זיי רוהן זיך אפ, זענען זיי אויך דעמאלטס פטור פון טוהן
מצוה, ווייל זיי זענען נאך אלץ בגדר 'עוסק במצוה' און זיי זענען
פטור מן המצוה.

קומט דארטן **תוספות** (ד"ה שלוחי מצוה) און פרעגט: **ותימה אם יכולין**
לקיים שניהם, אמאי פטורין, דאטו אדם שיש לו ציצית בבגדו ותפילין
בראשו, מי מפטר בכך משאר מצות - פירוש: תוספות פרעגט, אז די
גאנצע פטור פון עוסק במצוה פטור מן המצוה, איז דוקא ווען איינער
איז פארנומען צו טוהן איין מצוה און ער קען נישט בשעת מעשה
מקיים זיין נאך א מצוה, אויף אזא אופן זאגט מען 'עוסק במצוה
פטור מן המצוה', אבער א מענטש וואס איז לבוש בציצית אדער
תפילין צו דען זאגט מען בשעת ער האט תפילין אויף זיך איז ער
פטור פון אנדערע מצות?! אוודאי נישט, אפילו ער איז מקיים יעצט
א מצוה, אבער ער קען בשעת מעשה מקיים זיין נאך א מצוה, איז
אוודאי איז ער נישט פטור, און אויב אזוי די שלוחי מצוה, אה"נ
בשעת זיי זענען אויפן וועג זענען זיין פטור פון טוהן נאך מצות, ווייל
דעמאלטס קענען זיי נישט מקיים זיין נאך מצות, אבער 'בשעת

שיטה מקובצת זייער גוט, און די גאנצע קשיא פון די שאגת אריה הייבט זיך לכאורה נישט אן.

תירוצו של השאגת אריה על קשיות המפרשים

די שאגת אריה נאך וואס ער שרייבט אז דער תירוץ פון די שיטה מקובצת איז נאר גוט לויט תוספות, אבער לויט די ר"ן איז די קשיא נאך נישט פארענטפערט, שרייבט ער א הפלא'דיגע תירוץ אויף דער קשיא, וזה לשונו: **ובעל כרחק מוכרח אני לפרש לדעת הר"ן וסייעתו, דהאי תנא דעירכין עיקר רבותא דידיה קא משמע לן דכהנים חייבין בתפילין של ראש אף על גב דאי אפשר להם להניח את של יד משום חציצה, וקא משמע לן דאין מעכבין זה את זה כדמפרש הגמרא, ומשכחת לה דחייבי בשל ראש ולא פטירי משום עוסק במצוה, כגון דמקריב חטאת העוף על ספק לידה או זיבה, דקיימא לן חטאת העוף באה על הספק, ואינה נאכלת כדאמר בכולה תלמודא, וטעמא דמילתא משום דמליקת חולין הוי נבילה, אלא שבקרבן גמור התירה תורה לאכול מליקה אבל בספק אינו נאכל דבספיקא אזלינן לחומרא, דילמא לא ילדה ולד אלא רוח הפילה, אי נמי לא היה זיבה מה שראה ולא בני קרבן נינהו, והרי אין חטאת העוף באה נדבה, הילכך מביאה קרבן ואינו נאכל ולחומרא, ונמצא כהן המקריב קרבן זה בעל כרחק לובש בגדי כהונה בשעת הקרבתו ואי אפשר לו ללבוש תפילין משום חציצה דילמא קרבן גמור הוא. ומכל מקום בתפילה של ראש חייב בשעת הקרבת קרבן זה מספק ולחומרא, שהרי משום חציצה בתפילה של ראש ליכא, ואפילו בשעת הקרבת קרבן גמור אם רוצה להניחו הרשות בידו, אלא שאינו צריך משום עוסק במצוה, וכיון דספק קרבן הוא דילמא לאו בני קרבן נינהו, על כן צריך אתה למיזל לחומרא. הילכך לגבי תפילין של יד דגבי קרבן גמור איכא משום חציצה אסור להניחו בשעת הקרבת ספק מספיקא דילמא קרבן גמור הוא. אבל תפילין של ראש דגבי קרבן גמור נמי ליכא איסור להניחו, אלא דאינו צריך משום עוסק במצוה, לפיכך בשעת הקרבת קרבן ספק זה אזלינן מספיקא לחומרא וחייב להניח את של ראש מספק, דילמא לאו קרבן הוא, ואין כאן משום עוסק במצוה וחייב בתפילין - פירוש: די שאגת אריה קומט מיט א נייע מהלך צו מסביר זיין די גמרא אין מסכת ערכין, און לויט דעם פארענטפערט ער, די סתירה פון די ביידע גמרות. און ער איז מסביר אז אין די גמרא מסכת ערכין רעדט מען פון א פאל וואס די כהן איז מקריב א 'חטאת העוף הבאה על הפסק', דהיינו, עס איז דא געציילטע פעלער וואס מען דארף ברענגען די קרבן פון חטאת העוף, און איינער פון דעם איז א 'וב' נאך וואס ער ווערט ריין פון זיין טומאה. די יחידות פון א חטאת העוף איז, אז אנשטאט שחט'ן וואס איז דא ביי א נארמאלע בהמה, איז דא דא די ענין פון 'מליקה', דהיינו די כהן מאכט מליקה אויף די עוף, און שפעטער דארפן די כהנים עסן די עוף אזוי ווי די הלכה איז ביי א יעדער חטאת.**

עס איז דא כמה פעמים וואס א מענטש דארף ברענגען א 'ספק חטאת העוף', און דעם איז אין א פאל, וואס א מענטש איז א ספק זיבה, דארף ער ברענגן מכל ספק א חטאת העוף [לאפוקי א חטאת רגילה, וואס קומט קיינמאל נישט אויף א ספק].

און די הלכה פון די חטאת העוף הבאה על הספק איז, אז די כהן טוט אלע עבודת ביזן נאכן מקריב זיין, אבער דער חטאת העוף אינו נאכלת, און די טעם איז וויבאלד, מען מאכט 'מליקה' פאר די חטאת העוף, איז בשלמא ווען מען רעדט פון א חטאת העוף ודאי, האט די תורה מתיר געוועהן צו עסן די פלייש פון דער חטאת העוף אפילו עס האט נאר געהאט מליקה און נישט שחיטה, אבער אויב קומט דער חטאת העוף נאר אויף א ספק, מעג מען נישט עסן די פלייש פון דער קרבן, ווייל אפשר איז די קרבן בכלל נישט קיין קרבן, און די פלייש איז נישט מותר צו עסן, ווייל עס האט נישט געהאט קיין שחיטה.

לפי זה זאגט די שאגת אריה, אז די גמרא אין מסכת ערכין רעדט אויף א אופן וואס די כהן איז מקטיר א חטאת העוף הבאה על הספק, וואס דער דין איז אז די כהן דארף האבן אויף זיך די בגדי כהונה, און עס מעג גארנישט חוצץ זיין בין בגדו לבשרו, און וועגן דעם מעג ער נישט לייגן קיין תפילין של יד, אבער תפילין של ראש וואס איז נישט חוצץ מיז ער יא לייגן, ווייל די גאנצע עבודה פון די חטאת העוף הבאה על הספק, איז דאך נאר א ספק מצוה, ווייל עס קען זיין אז די זב איז בכלל נישט מחיוב צו ברענגען א חטאת, און אויב אזוי האט נישט דער ספק מצוה די כח צו זאגן אז העוסק במצוה פטור מן המצוה, און די כהן וועט מיזן לייגן תפילין של ראש, משא"כ די גמרא אין מסכת זבחים, רעדט פון א עבודה רגילה אין בית המקדש, וואס דארט איז די כהן פטור פון לייגן תפילין, אזוי ווי די ר"ן האלט אז אפילו היכי דאפשר לקיים שניהם, איז פטור צו טוהן די אנדערע מצוה אויב מען איז יעצט עסוק אין א מצוה.

קושית ההר צבי על חידושו של שאגת אריה

די גרויסע גאון און שר התורה רבי הירש פסח פראנק זצ"ל אין זיין ספר הר צבי (אורח חיים חלק ב, סימן קד) ברענגט אראפ דער חידוש פון די שאגת אריה און ער פרעגט זייער א שטארקע קשיא אויף דער מהלך, וזה לשונו: **מבואר היטב מדבריו, דבשעה שעוסק בספק מצוה אינו פטור מן המצוה, וזה פלא, דמלבד מה שעיקר סברתו קשה להולמה, דמסברא הפשוטה לכאורה אין לחלק בין עוסק במצוה ודאית לעוסק בספק מצוה, כיון דעל כל פנים מטעם ספק מחיוב לעשותה, אם כן שפיר קרינו ביה מעוטא דקרא דדרשינן בברכות מובלכתך בדרך דידך הוא דמחייבת הא דמצוה פטירה - פירוש: רבי הירש פסח פרעגט א פשוט'ע סברה'דיגע קשיא אויף די שאגת אריה, ברגע וואס א מענטש איז מחיוב צו מקיים זיין א ספק מצוה, ווי למשל ביי די חטאת העוף הבאה על הספק, מיינט נישט אז דער מצוה איז ווייניגער מצוה יעצט, ווייל אויב בין איך מחייב דער מענטש צו מקיים זיין דער ספק מצוה, איז ער יעצט 'מחויב' צו טוהן דער מצוה, און ער ווערט גערעכנט ווי א געהעריגע 'עוסק במצוה', און ער וואלט געדארפט זיין פטור מן המצוה, אזוי ווי מען זאגט אייביג, איז מכח וועלכע סברא וויל די שאגת אריה זאגן אז דא אויף אזא אופן גייט נישט אן די 'עוסק מן המצוה פטור מן המצוה'? [עיי"ש מה שכתב עוד להקשות מתוספות מפורשת במסכת בבא מציעא, ואכמ"ל].**

קאסטעם בר מצוה
פשעטליך

- העדל'ך געבייטע פשעטליך
- צוגעמאכט צו איינער קינד'ס געשמאק
- געשמאק און לייכט נאכצוזאגן

פאר מער אינפארמאציע שיקט אן איימיל צו
Info@pshetel.com